

končno v Vinohradskem divadlu igrajo dramo iz Bezručovega kraja »Starček Holuša« od šleskega pisatelja F. Sokola-Tůme. Pripomniti je treba, da je bilo razpuščeno avantgardno gledališče »Osvobozené divadlo« znanih dveh komikov Voskavca in Wericha, ki je kljub svoji tendenčnosti prineslo dokaj novega. Prostore in ensemble (brez Voskovca in Wericha) je prevzelo znano operetno gledališče »Švandové divadlo«. Zadnje čase igrajo Wernerove »Nove ljudi«, kar je nadaljevanje njegovih »Ljudi na ledeni plošči«, ki se zopet iz amoralne družbe povračajo na krščanski temelj družine in naroda: nazor, ki ga terja novi čas, da se ozdravi od povojnih bolezni, zlasti pa moralnega nihilizma. Vendar pa drama nima tekega umetniškega uspeha, kot so imeli »Ljudje na ledeni plošči«.

S težnjo po narodni literaturi je v zvezi tudi gibanje po očiščenju češkega jezika od tujk, za katere je v češčini domači izraz.

Med razstavami je zanimiva razstava v Galeriji Pictura. Poleg češkega slikarja Al. Kohouta (23 jugoslovanskih motivov iz Dubrovnika in Korčule) razstavljata še dva naša rojaka, slikar Niko Miljan (31 dubrovniških motivov) in kipar Meštrovičeve šole Milan Svalina. Zanimiva, čeprav malo ponesrečena razstava je bila otvorena v paviljonu »Mánes«: Češka likovna tradicija. Iz vsega, kar je razstavljeno, ni razvidno, kakšna je bila češka tradicija, kakšno funkcijo ima za umetnost razvoj in kaj pomeni za našo sedanost minulost v češki likovni umetnosti. Škoda, da razstava ne nudi tega, kar obljublja v naslovu.

Letos 29. novembra je 250 let od smrti Buhoslava Balbína, češkega jezuita (1621—1688), navdušenega domoljuba in narodnega buditelja v dobi pobelogorski. Njegov patriotizem preveva vse njegove knjige, zlasti »Obrambo jezika slovanskega, posebno češkega«. Ob tej priložnosti je priredila »Umělecká beseda« ciklus predavanj docenta dr. Kaliste, prof. dr. Pražáka in

prof. dr. Arne Nováka. Balbin je postal geslo današnjih dni!

Ker se je zadnje čase v nekaterih državah pisalo mnogo o »nekulturnih« Čehih, omenjam na obrambo mimogrede še zbirko »Prve knjige«, ki jo urejuje pesnik Halas (njegove »Stare žene« so prevedene v francoščino, nemščino in dvakrat v madžarščino). Namen zbirke je izdati prve knjige pisateljem in pesnikom, ki še niso znani, pa mnogo obetajo. Katera država se lahko s tem ponaša?

Iz tega kratkega, nepopolnega poročila je razvidno, da tudi v težki dobi samozavestni, kulturno zreli narod ne drži rok križem in da mu je ta boleča preizkušnja samo poročilo za boljšo bodočnost, ki jo novi Češkoslovaški iz vsega srca želimo.

Ludvik Dušan.

Madžarsko literarno pismo.

Budimpešta, dec. 1938.

Zelo razgibano in razčlenjeno madžarsko literarno življenje se odraža predvsem v številnih revijah, ki niso toliko namenjene objavljanju večjih književnih del, marveč bolj esejistiki, aktualnim zapiskom in kritiki.

Med starejšimi revijami je najuglednejši »Nyugat« (Zapad), ki je ob svojem vzniku pred 31. leti pomenil slovsten prevrat. Poseben sijaj daje njegovi tradiciji sodelovanje največjega modernega madžarskega pesnika Adyja. Glavna urednika sta mu sedaj pesnik Oszkár Gellért in Mihály Babits, ki je enako znamenit kot pesnik, romanopisec, esejist — v tem slogu je napisal knjigo o svetovnem slovstvu in kmalu bo izdal čitanko evropske književnosti — in prevajalec n. pr. Danteja, srednjeveških himen v knjigi »Amor sanctus«, pa nikakor ne velja za religioznega pesnika. — Založba izdaja letno več knjig, katerih naročilo je zvezano z revijo. Med njimi so izšli doslej »današnji dekameroni« iz nemške, angleške, ruske in japonske literature, med samostojnimi knjigami petih tujih avtorjev pa tudi naš

Cankar (v tej reviji so prvič pisali o njem pred osmimi leti) v prevodu Avg. Pavla.

Dočim je pred vojno veljal »Nyugat« za bolj levičarski list, mu je bil desničarski tekmeč »Napkelet« (Sončni vzhod), ki ga je urejal znameniti Cecil Tormay. Danes mu je glavni urednik Miklós Kállay, veljaven dramatik.

Izrazito katoliško pa je usmerjena petletna »Vigilia«, toda tudi glavni urednik »Nyugata« piše vanjo pesmi. Nastala je v stremljenju po kvalitetnem izboru in reprezentativnem nastopu katoliških pisateljev, ki so se dotlej gubili v ostalih revijah in s službo konservativnosti zaostajali za idejno sorodno Evropo. Tako je n. pr. pesnik Sík — profesor književnosti v Segedu — razpravljaval o problemu umetnosti katoličanov podobno, kot se je pisalo med nami. V svojih zajetnih zvezkih prinaša »Vigilia« tudi primere iz tujih slovstev (Durych, Jammes itd.) — in že v prvi knjigi je takoj za domačo pesmijo bil na vrsti Cankar s tremi črticami. Med uredniki je romanopisec in kritik László Possonyi, revolucionarni pesnik (prevajalec Claudela in bivši tovarniški delavec) Béla Horváth. Med sodelavci je pomemben László Mécs, župnik-premonstrat do priključitve slovaških krajev Madžarski v ČSR. Ob tej priliki je prirejal recitacijske večere po raznih mestih, kjer je s svojim nastopom fasciniral množice.

Veljavni pisatelji sodelujejo tudi pri družinskih revijah, kakor sta katoliški tednik »Élet« (Življenje) in »Uj idők« (Novi časi), ki jih urejuje Ferenc Herczeg. Kratkim kulturnim in literarnim poročilom je namenjena »Literatura«, ki je štirinajstdnevnik. Leposlovju je delno namenjena še »Magyar kultúra«, ki se zanima tudi za južno-slovanske kulture. Tako piše v eni zadnjih številčk dr. Avg. Pavel o dveh hrvaških pesnikih, urednik Nyisztor pa v več številkah o svojem potovanju po Jugoslaviji.

Vse kaže, da je kljub odličnim lirikom, ki jih ima danes madžarska literatura, njena glavna moč v ro-

manu. O tem nas prepriča že pogled na vrsto obsežnih del, ki prihajajo teden za tednom na knjižni trg. Med njimi so imena starejših, že desetletja vodilnih imen: Zsolt Harsányi je napisal vrsto biografskih romanov o odličnih madžarskih ljudeh z naslovi iz njihovih del, o slikarju Munkácsyju, pesniku Madáchu, politiku in mecenu Széchenyju (ta je vzbudil ostro polemiko) i. dr. Pravkar pa je izšel njegov ljubezenski roman v treh knjigah »Magdolna« (maj, avgust, oktober — zgodbe treh ljubezni). Analitik duš Földi je pridružil svojim romanom o ženskih usodah »Pariško nevesto«; Lajos Zilahy, ustvarjalec močnih romanov iz vojnega okolja, je izdal »Mesto, bežeče čez svet«, János Kodolányi pa »Meniha Julijana«; Mihály Babits je presenetil s »Sinovi smrti« v dveh knjigah. Tudi ženske so zastopane z dobrimi romani; poleg starejših Irene Gulácsy, ki si je pridobila sloves z zgodovinskimi romani, Renée Erdős in drugih so danes že uveljavljene mlajše moči, med katerimi so tri vodilne: Margit Kaffka, Kata Molnár (»Duša se pripravlja« je zadnji njen roman dekleta do osemnajstega leta) in Sophie Török.

Liriko srečujemo v vseh dnevnikih, in sicer v njenih najboljših predstavnikih. Kako jo približujejo šolski mladini: pesniki pošiljajo učiteljem svoje knjige, da otroci ilustrirajo posamezne pesmi in si dopisujejo s pesniki. Drug primer stikov med šolo in pisateljem: v decembru so se budimpeštanske šole z vencem poklonile na grobu matere pisatelja Herczega, ki je bil sam navzoč in je spregovoril mladini. Povsod: poet gre med ljudi, ne prizadeva si, da bi ostal čim bolj nedostopen osebno in z delom. Pri tem pa izjavlja (zasebno) zelo znana pisateljica, da sploh ne bere leposlovja, da bi ostala odmaknjena tujim vplivom in da laže študira zgodovinske vire za svoja dela.

Poglavja zase pa so madžarski pisatelji na Slovaškem, v Romuniji in Jugoslaviji. O zadnjih kmalu kaj več. Vilko Novak.